

17

1784 36

16.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
 DE
THEORIA CONGESTIONVM
 QVATENVS
PRAXI INSERVIT

QVAM
 CONSENSV ATQVE AVCTORITATE
 GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
 IN
 REGIA FRIDERICIANA
 PRAESIDE
 D. IO. FRID. GOTTLIEB. GOLDHAGEN
 MED. PHILOS. ET HIST. NATVR. PROFESS. PVBL. ORD.
 CIRCVL. SALICI COMIT. MANSFELD. ET CIVIT. HALENS.
 PHYSICO
 PRO GRADV DOCTORIS MEDICINAE
 SOLEMNITER CONSEQUENDO
 AD DIEM XI. SEPTEMBR. MDCCCCLXXXIV.
 H. L. Q. S.
 PVBLICE DISSERTET AVCTOR
 CAROLVS AVGVSTVS IVNKER
 HALENSIS.

HALAE SALICAE,
 LITTERIS TRAMPIANIS.

10.

THEORIA CONGESTIONVM
FRAXI INSERVA

CONGESTIONVM
FRAXI INSERVA
AD DIEM...

INSTITVTI RATIO.

I. **P**auca de theoreticae & practicae Medicinae partis mutua affinitate. Exemplum Congestionis. Quid Theoria Congestionis? (§. I.)

II. Si Theoria Congestionis per se spectata affinitatem habet cum eius felici medela, id valebit de multis aegritudinibus, cum praesto sit in his saepissime Congestio. (§. II.)

III. Theoria Congestionis praxi inferuit ex vario respectu. Tria vero momenta praecipue hic spectanda veniunt, quorum respectu haec, valet praecipue affinitas.

1. Pro diuersa tua congestionis Theoria medicamina deriuantia vel applicabis tantummodo in loco remoto, quam affecto, vel in propiore, vel distinguendum esse putabis, prout morbi differunt.

2. Prout sana est tua de Congestionis Theoria vel cognitum habebis multum interesse naturae, an hoc vel illo loco excernatur materia mor-

morbosa abundans congestionem alens, nec ne? Iudicium tuum de moliminibus naturae hinc diuersum erit, hinc diuersa medela.

3. Vt perfectissima erit Theoria de Congestionibus, ita vel maxime spectabis ad causas congestionum therapeuticas. Iam in multis aegritudinibus Congestiones praesto sunt. Quem ergo Congestionum perfecta sanatio non fugit eum nec fugit medela multorum morborum eaque simplicissima & mox diiudicanda. (§. III.)

IV. Ex omnibus congestionibus, istae ad caput frequentissimae, inuestigatione dignissimae. Has itaque singulatim pertractabimus: inprimisque eam ob causam, quod ex falsa congestionum ad caput Theoria, hinc mala medela, nostris temporibus malum hypochondriacum & hystericum in iunioribus subiectis obseruasse mihi videor (§. IV.)

V. Quaestiones quae hinc oriuntur, sunt quatuor:

1. *Vbi* applicantur optime Deriuantia?
2. *Vbi* excernitur, si indicatio id postulat, praesente Congestione?
3. Quae causae Congestionum sanandae?
4. Quid statuendum de Congestionibus ad Caput in specie? (§. V.)

VI. Ad instituendam hanc inuestigationem viam parant notio Congestionis, eius causae & effectus. Hinc sequitur notio Congestionis. (§. VI.)

VII. Causae Congestionis in genere. (§. VII.)

VIII. Effectus in genere. (§. VIII.)

IX. Rationes diuersitatis effectuum, quarum cognitio praxi inferuit, spectandae veniunt.

1. Temporis spatium quo oritur congestio. Lex inde oritur generalis humano Corpori in statu morboſo praefcripta, vt, quae subito oriuntur aegritudinum Cauſſae, mirifice Corpus afficiant; quae vero lente, his cedant quaſi naturae vires, iisque affueſcant benigna ratione. Exemplum apoplexiae & hydropis cerebri. (§. IX.)

2. Gradus Congeſtionis.

3. Diuerſitas fluidorum congeſtorum.

4. Locus Congeſtionis. (§. X.)

X. Nunc facilis ad quaefiones reſponſio. Eo ipſo iam apparet quatenus inferuiat Congeſtionis Theoria inſtituendae eius medelae.

XI. Reſponſio ad quaefionem primam. Diuidicatio huius illiusue argumenti. Obtinetur tandem id: Diftinguendum eſt. (§. XI.)

XII. Reſponſio ad quaefionem ſecundam. (§. XII.)

XIII. Reſponſio ad quaefionem tertiam; cauſſae praecipue ſanandae euoluuntur. (§. XIII.)

XIV. Reſponſio ad quaefionem quartam. Concluſio. (§. XIV. XV.)

DE
THEORIA CONGESTIONVM,
QVATENVS
PRA XI INSERVIT.

---

§. I.

„ Quid quaeso ad nos theoria? Quid statuendum sit de modo &
„ ratione, qua morbificae causae forsan agant, id viderint alii, quibus
„ otium. Sequimur nos, quo grauiora trahunt negotia. Audiamus ita-
„ que obseruationes de viribus medicamentorum; hae sint in promptu,
„ & Diagnostis morbi pateat, caetera vero, quae vilo modo Theoriam
„ redolent, negligenda. Est enim recta haec via, qua obseruationibus
„ ducimur & experientia; est egregia via, quam ingressi sunt celeberrimo-
„ rum veterum plurimi, quam ingrediuntur hodierni, quorum celebrantur
„ nomina; quam ingredientur futuri, quibus mens erit sana & egregium
„ illud odium Theoriae, Hypothesium, atque naturae sua Arcana nun-
„ quam reuellaturae penitus eruendae inanis omnino desiderii, — Haec
& similia, quis non audierit ex ore practico-
„ rum? Vt vere dicam quid
sentiam de his & aliis: Sont vera mixta falsis. Absit a me, recoquere
quae de Theoriae & Praxeos vtilitate & de huius illiusue valore rite diui-
dicando

dicando dicta sunt sexcentis. Prudens quivis medicus id respondebit, quod, ubicunque modo lis est inter viros non immeritos, semper valere mihi observasse videor: Distinguendum est. Equidem vix dubitarem cum illustriss. ALAMBERTO *), si villo, theoretico potius, quam Practico in recta morborum curatione primas concedere, qui quidem vir in libro infra laudato varia exempla collegit, quae suadere id videntur, immo & alia argumenta, quae confirmant, addidit haud leviore. Quid vero, quod faciunt quod tritum est & obsoletum inter practicum & theoreticum medicum discrimen, id ego omne potius omnino relegandum esse statuerem. Sunt species, quas constituunt, & nullum adest genus. Theoreticus medicus, quem ergo vires medicamentorum fugiunt, & observationes de institutis morborum curationibus, non est medicus, ergo nec Theoreticus medicus. Audiatur Philosophus, imponatur aliud quaecunque nomen, modo non medici. Simile quid statuendum de Practico, quem vera fugit morborum Theoria. Gloriantur vero, nec sine iure, de seposita hac lite nostris temporibus & de feliciter coniuncto studio disciplinarum medicinae quas theoreticas vorant & practicas. Promanat autem ex ipso hoc connubio haec illane difficultas & noxa. Diversam de huius illiusque morbi Theoriam, quae nunc medicis placet, diversa medendi methodus sequitur, mutatur theoria, hinc & medela, certe medelae pars. Sentiat itaque quivis, quaecunque placent de Theoriae & Praxeos mutua affinitate: Id tamen certe largietur: morbi Theoriam vberiori investigatione dignissimam tunc fore, cum prout diversa est theoria, diversa inde promanat medela. Valet hoc saepius exemplo rachitidis acrimoniae diversae cuius praesentia

*) *Melanchus de Literature.* Tom. V. pag. 69-70.

sentia medicis in hoc illo morbo arridet, cui, quae respondent & conueniunt medicamina, nunc adhibentur. Sed fere innumera sunt exempla. Non vero sine utilitate Congestionum exemplo haec confirmari posse mihi videntur, ideoque de his quaedam differere consilium coepi, vt quatenus congestionum theoria inferuiat praxi, paucis illustrem. — Pertinent vero ad theoriam huius morbi, quaecunque de nexu mutationum, quae praesente congestione in corpore humano contingunt, erui possunt, ideoque de nexu praecipue causali, de quantitate liquoris congesti similibus. Quorum itaque cognitio si ad Praxin vere respicit, sequitur inde Theoriam Congestionum magnam habere cum instituenda eius medela affinitatem, veramque huius methodum praecipere. Id autem vere ita sese habere ex iis quae dicam, simul consideratis fore spero, vt non obscura ratione pateat.

§. II.

Videmus Congestiones praeter naturam in innumeris fere aegritudinibus. Est Congestio saepe Causa Aegritudinis, est subinde effectus potissimum spectandus isque haud leuioris momenti. Grauissima mala inde natales petunt, eaque diuersissima. Poscit enim Oeconomiae humanae lex, vt, qui mouentur suis viis humores, non solum hisce fidem habeant, nec igitur forte loca relinquunt naturalia in aliena aberraturi, neque modo iustum cohaesionis gradum, iustam copiam, naturalem blandam indolem, motum nec celeriore, nec tardiore, quam vires concedunt, conferrent; sed vt legitima etiam ratione per totum Corpus aequaliter dispersi sint, sanitatis leges vix hac illane exceptione naturali concessa, postulant absolute. Secernitur quibusdam temporibus maior humoris copia in nullis

nullis visceribus, idque secundum naturam. Hinc ut ita dicam Congestio naturalis, ab ipsa natura ope structurae saepe mirificae comparata. Hinc maior salivae affluxus, hinc bilis maior secretio, idque secundum naturam eo tempore quo eget. Taceo de reliquis exemplis, quae patent ex Physiologicis. At vero praeter naturam oborta Congestione, quot & quanta mala? Congestiones ad Caput, ad capitis partes, ad pectus, huius partes, ad viscera abdominalia, ad artus, & sic porro; promanant diversissima mala, aegritudines innumerae. Quae igitur, si ita sese habent, quis dubitaret, si Theoria Congestionum per se spectata Praxi inferuaret, hanc Theoriam in sanandis per multis iisque diversissimis malis, suam admittere in medendo applicationem, eum tot morborum sit causa, sit effectus saepe solus metuendus.

§. III.

Confert forte solum quid Congestionis Theoria ad obtinendam eius medelam ex vario respectu, exacta vero hac de re instituta meditatio, tria potissimum momenta docet, quorum certe respectu congestionis theoria, qui Medicinam facere cupiunt, eorum interesse maxime oportebit. Et sunt, quae dicam. *Primum* nempe e principiis Therapiae generalis satis superque constat, praesente Congestione medicaminibus aut in genere remediis, auxiliisque deriuantibus locum saepe concedi. Deriuando non raro Congestionis medelam obtinemus. Venaesectionem instituimus, hirundines, cucurbitas, Vescicatoria, Rubefacientia, ferrum applicamus, & sic porro. Obtinetur deriuatio, imminuitur congestio. Iam vero orta est Controuersa inter Practicos. Conducit egregie, inquit multi, in loco a Congestionis loco remoto, remedia deriuantia admouere, id probant partim exemplis & obseruationibus, partim vero praecipue ipsa quam

quam admittunt, Congestionis Theoria. Ita verbi gratia, irritationem inquirunt, saepe sequitur congestio; vt igitur maxime remoto loco Deriuantia admonentur, ita maxime ad hunc locum erit futura Congestio. Remedii enim deriuantibus quam saepissime vis inest irritans, hinc minor ad locum iam affectum Congestio futura, sed ad remotum, vbi auxilia sunt admota; hinc obtinuisti tuum propositum. Repugnant alii freti sua de Congestionibus Theoria. Hinc itaque vera huius affectionis Theoria, item componit, adeoque docendo: *qui locus sit commodus medicamentis Deriuantibus*, medelae partem dirigit. *Deinde vero de loco disputatur, quo quidem in maximum aegrotantis emolumentum, si postulat subinde indicatio, excernatur superfluus humor.* Certe optandum esset, vt quibus hoc momentum non est Curae cordique, iis vere sit. Non enim leue, vt videtur momentum. Ipsa natura a superfluo humore sese liberatura, Congestionem saepe molitur in hac illaue parte, hinc varia incommoda vocatur in auxilium medicus, isque ad locum, quo excernatur materies morbosa, non respiciens, sufficere putat, si modo excernatur. Id quod male. Excernatur iusto loco, audiat Medicus itaque naturae molimina excretoria (haemorrhagica aliaue). Vt vero ita sapienter agere queat Medicus, quo quaeso opus est? Vera Congestionis Theoria. Qua, si imbutus est, nec fugiet illum, locum quo arte forsitan obtinenda est materiei euacuatio, optimum esse eligendum, & modo hac ratione vere vtilissimam fore euacuationem. Quod vero *denique* maximum est, vt perfectissima erit de Congestionibus Theoria, ita maxime ad id respicies, *quot & quae sint huius morbi causae sanandae.* Id mere docet sana Theoria, quae non solum varium causarum nexum euoluit, sed ex his, quae sanandae sint, vere iudicat. Hoc vero,

vero si impetraveris, multum impetrasse scito, statim enim in multis aegritudinibus medelam in promptu habebis, id quod ex §. II. luculenter satis apparet.

§. IV.

Patent prae caeteris quaedam corporis humani partes morbosae huic affectioni. Huc caput, pulmones, hepar, lien, intestinum rectum, vterus & artuum partes molliores merito referuntur. Et si quaeritur, quibus ex causis hae partes Congestionibus frequentissime vexentur, respiciendum esse puto ad partis debilitatem naturalem, ad pluritatem vasorum sanguiferorum & denique ad nexum cum alia parte ita comparata, ut causae Congestionum remotae frequenter locum sibi vindicent. Duo priora momenta per se patent: quod ultimum attinet, Caput exemplo sit, in cuius vicinitate pulmones sunt; quorum impedita actio causam saepe sistit Congestionis ad Caput, cum impediatur nempe legitimus humorum refluxus. At vero si vlla, certe haec ad Caput humorum Congestio notatu dignissima. Taceo de nobilitate huius partis, & effectibus itaque Congestionum in hac parte longe gravissimis. Taceo de maiori frequentia huius Congestionis prae caeteris, liceat vero haec duo momenta addere. In variis aegritudinibus ista incommoda, quae communi nomine *Congestionum ad Caput* insigniri solent, aegritudinis futurae & variae primum quasi stadium perficiunt. Sunt, si minus, prodromi. In perfecta earum cognitione & practica diiudicatione omne continetur artificium, quo morbum futurum feliciter auerere queas. Quem vero ita auertis morbum, is saepe, plane abortus, omnem respuit medelam. Alterum vero momentum hoc est, Obseruamus nostris temporibus malum hypochondriacum & hystericum

iuniora subiecta innadere, id quod olim non ita frequenter obseruatum fuisse a medicis, nemo negabit, cui veterum scripta cognita sunt. Sunt certe multa in culpa. Frequentioris huius mali causam continet vitus, totum vitae regimen, quod recedit a natura. Animi pathemata excitantur in iuuentute nunc frequentius. Mitto vero, quae certe multae sunt, causas, & progredior ad illud quod ad nostrum argumentum respicit. Congestiones ad Caput incongrua ratione sanantur; falsa aut imperfecta de his Congestionibus Theoria ansam praebet. Hinc, quae a debilitate dependent, molestiae, a vera humorum abundantia proficisci videntur. Excernitur itaque superfluum ut putant humor, hinc frequentius saepe nostris temporibus malum hypochondriacum & hystericum. Adiciam itaque pauca de Congestionibus ad Caput recte diiudicandis.

§. V.

Iam igitur vides affinitatem Theoriae Congestionum, quam quidem alet cum instituenda eius medela, si forte fusius, vilius tamen non posse inuestigari, quam si ad has quatuor quaestiones ex ipsa Theoria Congestionis responsiones eruere studeamus. Sunt nempe, quas dicam:

1. Quis maxime oportunus locus remediis deriuantibus praesente Congestione?
2. Quis locus, remediis, quae excernunt?
3. Quae causae sunt Congestionum sanandae?
4. Quid statuendum in specie est de Congestionibus ad Caput, quippe quarum cognitio vtilissima est?

§. VI.

§. VI.

Respondere varia posses ad quaestiones, quas proposui. Oriuntur autem facile dubia. Multis exemplis facile seducimur, ut remediis derivantibus locum concedamus, minime loco Congestionis propinquum, sed valde alienum, hinc facile absolute enuntiamus: ita statuendum esse in genere in omni congestionem. Praemissa vero de Congestionibus Theoria non ita in genere regulam constitui posse videbis, ne multa, facili eaque vera obtinetur responsio. Ut itaque ad finem propositum adspirare liceat, praemittenda pauca sunt de notione, causis, & effectibus Congestionum. Fac abundare humores in genere, totum itaque corpus maiorem continere humorum molem quam ferre naturae vires valent. Habebis in hoc casu sine dubio & abundantiam humorum in singulis partibus. Hac itaque definire non poteris Congestionem, sed tunc modo hanc adesse statuendum erit, cum praeter naturam in singula parte nimia aderit humoris copia, in aliis vero partibus minor. Comparanda itaque pars cum aliis, cuius functiones, si maiori humorum copia, quam alias praeter naturam turbari observaveris, non dubitabis de praesente Congestionem.

§. VII.

Ut vero Causas, quae Congestionem efficiunt, rite intelligamus, ad duas classes respiciendum esse puto, primum nempe ad auctum affluxum, deinde vero ad impeditum refluxum. Conveniant haec, refluxus nempe & affluxus, & nunquam nascitur Congestio. Fiat maior affluxus, refluxu itidem aucto, & eodem gradu; tollitur omnino Congestionis idea. Ast vero, cum haec non omnino conveniant, statim praesto est vera Congestio.

fitio. Neque miraberis hanc inter affluxum & refluxum convenientiam a natura non semper posse obtineri in statu morbofo. Tenendum modo hoc est: tantam affluere posse humorum copiam, vt comprinantur inde venae, aut ita in genere afficiantur, vt reducere omnia nequeant. Deinde vero & hoc notandum est, vexari morbificis causis saepe vasa, quae humores adducunt, his inesse vim irritabilem, motum itaque in his accelerari, huic vero non ita obnoxias esse venas, ideoque in his motum non accelerari & refluxum itaque fore minorem. Iam paucis videamus, quae affluxum adaugeant, & quae impediant refluxum. Referas itaque ad causas remotiores

1. Irritationem partus sensibilis, irritabilis. Est enim lex in Oeconomia corporis humani, satis superque constans, vt irritationem excipiat Congestio. Saluberrimum sine dubio nostro Corpori institutum naturae. Remouere studet natura quae irritant aliena, neque raro finem obtinet. Sequitur vero Congestio ob motum acceleratum & propter spasmos a causa irritante enatos. Tenendum est spasmos mox accelerare mox retardare sanguinis motum. Hac de re non raro controuersiam ortam esse audiui; liceat pauca adlicere, quae sentiam. Respicendum est in explicanda hac diuersa spasmorum actione ad eorum gradum. Fac spasmum vas vrgeri minori gradu; erit viuidior vasis in contenta actio, promouentur itaque haec velocius. Fac vero maiorem gradum esse; hinc maior contentorum resistentia, hinc motus retardatus, vel ipsa stagnatio. Proinde est, an sit gradus spasmi vel absolute vel relative maior, aut minor. Exemplum, quod in mentem venit, hoc illa.

illustrare posse videtur, quod quidem simul cum Theoria inflammationis egregie conspirat. Habes in loco inflammato sanguinis Congestionem & stasim, in vicinitate vero vel citius moventur humores, Spasmi ex parte utrumque effectum tribuerem. Quidni? In vasis minimis in arteriis volo rubris, earum nempe extremitatibus spasmus quidam definitus relative maior est, lumen enim vasis minus est, hinc retardatus sanguinis motus, hinc ipsa stasis effectus. In ampliori vero arteriarum cauo idem definitus spasmus relative minor, lumen enim arteriarum maius est, hinc viuidior motus.

2. Partis debilitatem. Minus resistit humoribus, runnt quasi hi cum impetu ad partem debiliorem; eius functiones perturbant. Hinc multa explicanda, quae Congestiones spectant; hinc etiam illa, quam omnes fere relinquunt morbi, ad reditum dispositio.
3. Morbos & passiones vasorum sanguiferorum, quibus vel impeditur refluxus, vel maior inde obtinetur affluxus. Fauent itaque Congestionibus: Circulatio humorum nimis languens; eo magis enim languet in venis. Ipsa humorum abundantia propter resistentiam maiorem & vim, quam venis infert. Resorptio impedita ex humorum spissitudine, rigiditate, spasmo, compressione, similiue vitio. Humores praeter naturam oborti; excretiones impeditae; vbi hinc & illinc retenti errant humores, & saepe acri, quae ipsis inest indole partes sentientes sollicitant. Obstacula alia quaecunque liberae circulationis; quorsum praecipue respirationis multifaria vitia referenda veniunt.

§. VIII.

Patiuntur subinde nerui satis validam compressionem, & nihilo minus exercentur tamen non omnino difficulter functiones animales. Saepe vero congestione eaque exigua afficiuntur, & penitus prostratae sunt vires. Cephalalgia, affectus soporosi, apoplectici, vertigo, deliria, peruigilium, fatuitas, inflammationes & caetera sequuntur. Producit dolores & spasmos, cum fibras musculares inuadit. Vasis vero multa mala inducit, vt organici morbi inde natales petant. Extenduntur nempe fortius elabique sinunt contenta, aut iritantur, tremunt, inflammanur, immo soluantur. Promanant hinc haemorrhagiae, ulcera, rupturae, & certe innumera omnino mala. Quies enim praeter naturam oboritur nonnunquam in nimis congesto humore, ipsa nempe stasis; & fontem itaque nouum malorum manifesto vides.

§. IX.

Est vero tanta horum effectuum diuersitas. Vndenam haec? Quod valde diuersa est Congestionis natura, cuius quidem diuersitas non ex iis solum repetenda est, quae praemisi, sed & ex iis, quae sequuntur. Pertinent haec ad illam partem Theoriae de Congestione, quae praecipue Praxi inferuit. Dicam itaque varias Congestionis differentias, quae supersunt. (Vnde simul etiam effectuum, quos laudavi, diuersitatis rationes elucescunt) Et ad has praecipue respiciendum esse videtur, vt bona fiat Theoriae ad Praxin applicatio, imprimisque ad illas, quas ultimo loco posui.

1. Est diuersus Congestionis gradus. Hinc diuersitas effectuum subinde ex parte explicanda.

2. Gra-

2. Gravitas vero effectuum non semper gradum Congestionis ut solam rationem agnoscit, sed etiam partis affectae dignitas, quam sibi vindicat in Oeconomia humana consideranda venit.
3. Ne haec quidem sufficit ad diiudicandam Congestionis naturam. Conferat saepe ortus Congestionis vel subitaneus, vel lentus. Conferat quoque sectiones cadauerum, quorum Capita aqua aliove fluido repleta fuere, cum iis, quae parvam in cerebri partibus manifestarunt extravasationem. In illis saepe nec apoplexia, nec vertigo, nec affectus soporosi, nec vlla grauiora mentis aut cerebri vitia in vita observata sunt, in his quandoque effectus grauissimi, omnes vires prostratae, sensus interni atque externi laesi. Haec aliaue exempla *Morgagni* satis multa habet in libro egregio, qui inter omnes constat. Pretus itaque multis observationibus, illam Corpori humano legem in statu morbooso praescriptam ego deducere, ut, quae subito in illud agunt morborum causae multo magis & periculosus id afficiant, quam quae sensim ipsi applicantur, quibus cedunt quasi naturae vires, & afficiunt benigna ratione.
4. Effectus Congestionis itaque vel mox graues, vel lente sequuntur. Hinc nonnunquam respiciendum quidem est ad futuram Congestionem in eligendis remediis, mox vero non, sed modo ad tollendam quae nunc praesto est, Congestionem grauem.
5. Subinde Congestionem Stasis excipit, subinde non. Vbi stasis imminet, aut praesto est, debilitas partis vel in culpa est, vel non.
6. Est Congestio vel actiua, vel passiuua. Agunt vires in illo casu, ruunt cum impetu ad partem humores, a sollicitata natura excitatur
Con-

gestio, in hac potius languent vires, aut certe non Congestionem omnem determinant, sed ob vitium, & pressionem partis accumulatur humores.

7. Maxima est differentia inter humores ipsos congestos. Urina, sanguis, pus, mucus, lympha allique humores congeruntur. Effectus varii.

8. Excernendum subinde quid est, in motus violentos ducitur natura, excitat molimina, hinc Congestiones, & hae quidem omni attentione dignissimae. Primum nempe quaerendum, an salutaris forte sit Congestio? Exempla multa. Possit ipsa metuenda gangraena nonnunquam phlogistica, alias vero antiphlogistica medelam. Illis Congestionibus non erit medendum. Deinde vero in moliminibus naturae ad ipsum locum, quem natura eligit, respiciendum est. Si ob vitium casu contractum, & non sanabile forte contingat, ut ad partes nobiles natura motus suos vergat, tunc quidem in casu necessitatis resistendum erit naturae conaminibus, sed impetrabis finem aegre.

Quae deiectionibus alui, quae vomitu, quae fluxu menstruo, haemorrhoidibus, quae ulceribus, tumore glandularum &c. eliminare cupit natura, ea non ita feliciter arte eliminabis alio loco, quem non ipsa suadet natura. Excernis enim ita saepius sanos humores, morbosi relinquuntur, qui quidem haerent in loco, quem urget natura; ibi metastatice morbosum humorem deposuerat. Tu vero auertis motus naturae salutare. Dici vix potest, quanti momenti sit laudata illa nostra regula, & quam late pateat in facienda medicina felicissima eius applicatio. Turgent exempli gratia fordes sursum, medicus alium locum eligit, & propinato medicamento

mento laxante fordes per longum intestinorum canalem arte ducit, nec certe impune. In vicinitate enim erat euacuationis locus, opportunus, nunc autem fordes in longo canali subducuntur, pars haec illaue in variis intestinorum regionibus forte remanet, sanguinemque ipsum nunc inficere valet. Fluxus menstruus urget, non vero succedit; iam nullo habitu conditionum, quae circumstant, respectu, venae sectio instituitur, cogitur ipsa natura, vt impofterum motus ad locum vergat, quem suasis medicus.

§. X.

Iam facile obtinetur, quod volui: ipsa nempe Congestionis rita instituenda medela non nisi ex eius Theoria patet manifesto. Ipsa haec Theoria hanc illamque suppeditabit medelae partem, & multas easque non negligendas in Praxi regulas. Omnem fere methodum medendi praescribit. Quid itaque facerem ad imminuendam Congestionem? Audiuius affluxum maiorem, refluxum impeditum, irritationem, debilitatem partis &c. congestionibus fauere. Promouendus itaque est regressus humorum, moderandus affluxus. Accelerabimus regressum remediis deriuantibus, & cum ab irritatione vt & a debilitate partis Congestionem promanare audiuerimus, obtinebimus deriuationem vel irritando, vel relaxando. Moderabis affluxum auertendo causas irritantes, imminuendo copiam humorum, frangendo impetum, augendo resistentiam in parte affecta, sedando oscillationem vasorum. Nolo haec exactius euoluere, quippe quae patent ex iis, quae praescribuntur in Therapia generali. Sed omnia haec ex Theoria Congestionis supra laudata deduci posse quisque intelligit, id quod demonstrare in animo fuit. Alia vero multa ad quae in medendo spectare praestabit, ex illa Theoria elucescant. Attingam modo haec illaue, inuenies multo plura. Quae irritan-

do deriuant, ea impetum omnium humorum saepe efficiunt. Facile itaque Congestionem augetes admissis hisce deriuantibus. Hinc illa regula: Deriuantia huius generis admittenda modo esse impetu humorum iam sedato. Hinc verbi gratia Vesicatoria scopo deriuante praesente in inflammatione modo applicabis post Venaesecionem & sic porro. Varia est Congestionis natura pro varia congesti humoris natura. Eliges itaque deriuantia, quae id praecipue humorum genus afficiunt, a quo Congestio exoritur. Monendum esse puto, ipsa deriuantia, quae relaxando agunt eodem modo, quo irritantia, sub quibusdam, quae circumstant conditionibus, impetum humorum excitare posse. Hoc repugnaret Congestionis Theoriae, ideo quae euitanda essent.

Ita exempli gratia, ipsa, quae amant, pedilunna, si nimis diu pedes immergantur, aut nimis calida sint, anxietatem, debilitatem totius Corporis, Orgasum producere valent. Hinc multo alius quam cupiunt inde effectus obtinetur. Adstringentia frigida aliaque resistentiam partis affectae quidem adaugent, sed ad stasim forte inde orituram attendendum est. Respicendum etiam est ad differentiam Congestionis, qua vel adiuam, vel passiuam illam esse supra enuntiaui. In hac adstringentia in illa praecipue relaxantia conueunt. Ne fiat stasis, curam habebis, vt relaxentur vasa vicina. Hinc egregius effectus a tepida tractatione partium, quae in vicinitate constitutae sunt, frigida vero partis affectae, quae quidem vtraque simul erit instituenda. Et sic plures, quae magni momenti sunt, regulas inuenies, circa curationem congestionis, cum ad ea animaduerteris, quae de natura Congestionis (§. 9). proposui.

§. XI.

Bene perspecta Congestionis Theoria, recte & facile respondetur ad quaestiones supra laudatas. Quis opportunus locus est remediis deriuantibus? Deriuant quodammodo & illa remedia, quae excernunt, sed de his fusius §. seq. Alia deriuantia sine dubio in parte remotiori applicanda. In eo enim finis latet, vt humores ad aliam partem arte ducantur. Tenendum vero nihilominus hoc est, stasim saepius adesse, nec raro passiuam, iritantium itaque in loco nimis remoto applicatorum non tantam fore vim ad tollendam stasim in parte affecta. Hinc itaque in loco magis vicino erunt admouenda. Quis applicaret vesicatorium in pedibus, vt ad exteriora duceret inflammationem intestinorum? Hic vero certe ad alia etiam spectandum erit, quae de Theoria Congestionis proposui, vt nempe deriuantia (irritantia aliaque) iusto loco admoucantur. Quaerendum itaque exempli gratia, an Congestio sit salutaris, nec ne? An stasis? An actiua vel passiuua? An forte simul impetum humorum nociuum excitare queant? & sic porro.

§. XII.

Praecipue vero de loco disputarunt, remediis quae excernunt maxime opportuno. Dubitarunt de vicino multi, repugnarunt praesertim Iatromathematici. Augeri enim hinc Congestionem & euacuationem topicam in loco Congestionis damnandam esse arbitrati sunt. Pro, vocant ad argumentum, quod dicam. Depleto quodam vase imminuitur certissime resistentia quam humores in hoc vase ante euacuationem versus illos excitarunt, qui in vasis communicantibus mouebantur.

Imminuta hac resistentia augetur manifesto celeritas motus, fit itaque maior affluxus, ideoque in vase depleto non minor, sed maior erit Congestio. Qui vero ita ratiocinantur, ii eorum immemores esse videntur, quae nunc adiciam. Erit certe paulo maior quam antea quantitas humorum in vasa depleta postea reuentium, ast vero multo maior est quantitas humorum *excretorum*. Augetur insuper frictio subaucta celeritate humorum affluentium, noua itaque iis opponitur resistentia: effluenti vero humori haec non obstat resistentia, ideoque effluxus tamen maior erit affluxu. Accedit hoc: Vasa depleta perpetuum edunt nifum sese contrahendi, partes enim vicinae antea forsitan oppressae eundem nifum nunc exercent, eumque viuidiorem post euacuationem hinc itaque resistentia manifesto augetur. Solo itaque illo argumento nunquam probabunt remedia quae excernant in loco remoto esse applicanda. Iam vero perfecta Congestionis Theoria docet, nec illud semper valere, quod alii praecipunt, semper nempe & quavis ratione in loco vicino euacuationem esse instituendam. Vt vnum attingam, remediis quae excernunt, inest subinde simul vis irritans. Hinc certe augetur Congestio. Ita verbi gratia laudarunt multi in inflammatione oculorum hirudinum applicationem, alii minus, immo noxios effectus obseruarunt. Id quod facile ut verum cuique patebit. Irritant enim hirudines locum valde sensibilem, fac itaque excernendo sese Congestionem imminuere, irritando tamen humores alliciunt. Probarunt id obseruationes. Patet itaque hinc, quod vnice probare volui, errare nempe, qui locum vel vicinum, vel remotum semper remediis quae excernunt, opportunum esse absolute enuntiant. Distinguendum est, hoc volo, & quomodo distinguendum sit, patere non potest nisi ex Theoria Congestionis. Vt vero maxime ad multa

hic

respiciendum esse senties, vt maxime difficilis erit exacta ad laudatam
 quaestionem responsio, ita optime quae volui, demonstrasse mihi videor.
 hoc nempe: sola perfecta Theoria de Congestionibus nititur varia Conge-
 stionis medela, ideoque & loci, quo excernatur in hoc illone casu cog-
 nitio. Mitto illa, quae ex Theoria Congestionis manifesto huc pertinent
 & quorum Cognitione itaque nititur responsio ad nostram quaestionem (§. 9.
 exempli gratia, quae dixi de Congestione salutari, de moliminibus naturae
 & sic porro). Attingo potius haec duo momenta. Fac maiorem fore con-
 gestionem ad locum, quo excernitur, quid refert? Nonnunquam modo
 agitur de remouendo praesenti certo periculo: euacuatio igitur celerrima
 obtinenda, hinc instituenta loco vicino, nec ad Congestionem forte futu-
 ram anxie cogitandum est. Autumare liceat & aliud momentum. Re-
 solutionem in inflammatione duplici modo perfici medici statuunt;
 Stasin leuiorem ita nonnunquam resolui putant, vt particulae stagnantes,
 vi aliqua aliisque quae fauent conditionibus accedentibus, tandem vere pro-
 moueantur: Nonnunquam autem in amplius arteriae cauum retropellantur.
 Vt breuis sim illud discussionem, hoc reuulsionem nominare liceat. Quid
 si statueres, reuulsioni fauere venaesectionem in loco remoto institutam,
 discussioni venaesectionem in loco magis propinquo? Illa enim quodammo-
 do augetur affluxus (sed non ita, vt ab euacuatione topica ideo abstinenda
 sit, vt supra iam probaui). Accedit vis modica a tergo, & resistan-
 tia in venis imminuitur, hinc facilis discussio. Hac vero imminuitur afflu-
 xus, omnis sanguinis columna adhaeret; haec magna est, quod loco re-
 moto venaesectionem institui posuimus, sit affluxus ad partes remotas, in
 his itaque repletio, in oppositis hoc est in affectis partibus spasmus, hinc
 vera reuulsio. Mutamus vero haec magis obscura; satis mihi fecisse vi-
 debor,

debor, dummodo appareat id, quod volui, theoriam congestionis veram vario respectu cum impetranda eius medela magnam alere affinitatem.

§. XIII.

Causas sanandas Congestionis sequentes habebis & saepe simul animaduertendum erit ad plures. Sunt nempe: causae mechanicae irritantes, comprimentes &c. humorum abundantia & phlogistica indoles; spasmi; debilitas; obstructio; sordes; acrimoniae.

§. XIV.

Paulo exactius nunc de Congestionibus ad Caput sermone habebis, quippe quae certissime vberiore investigationem praecae caeteris merentur. (Vide supra). Multos morbos felicissime sanabit, qui mox & bene occurrere didicit iis molestiis, quae communi insigniuntur nomine Congestionum ad Caput. Has vero molestias non speciatim recensere, quippe quae quamuis multae & graues sint, neminem tamen fugiunt. E re autem erit, ut omnes eruere studeamus casus, qui circa causas therapeuticas vere differunt.

1. Iuuenes multos de his quaerentes molestiis audiui, admissa propterea sunt varia medicamina, nec sine noxa. Sani iuuenes abundant humoribus, sed fere secundum naturam. Ferre debent secundum naturam paulo maiorem humorum quantitatem & euitare modo studeant causas, quae nimis commouere solent sanguinem. Ab his vero causis non facile abstinent, hinc illae molestiae, hinc quaerunt

runt auxilium. Ita verbi gratia venaesectionem instituunt, hostem ex vna parte expellunt, ab altera admittunt, quod v. g. vini potum forte amant. Alii sine calori externo sese exponunt, admittunt animi pathemata, cibos aromaticos, motum nimium, iam oriuntur molestiae. Sunt castus similes. In his itaque evitandae sunt causae commententes, ferant vero quae secundum naturam est, paulo maiorem humorum copiam, crescente aetate per se evanescentem; non vero statim ad medicamina confugiant, neglecto ad ea, quae dixi, respectu.

2. Nonnunquam vera humorum abundantia accusanda est. Ast vero certissime multo rarius hoc contingit, quam vulgo statuere videntur. Hinc signa praecipua adiciam, quibus hunc casum cognoscere poteris. Si discefferis a molestiis, quae congestiones ad Caput efficiunt, aeger ceteroquin sanissimus est. Respicias ad compagem solidorum quae si firma est, oriatur suspicio hunc casum adesse. Non quaeritur de vllis circa praecordia molestiis; temperamentum nec praeter naturam sensibile, nec irritabile; molestiae praecipue modo sentiuntur motu Corporis paulo vehementiori insilito. Certus eris si ad statum praegressum simul respexeris. Appetitus bonus, bona digestio, somnus reficiens sanus, quies animi, labores conuenientes (non vita otiosa, non quies musculorum vt quidam male enuntiant) haec omnia praegressa sunt. Habitus corporis bonus est, respiratio magna non valde impedita, pulsus fortis, tardus, saepe durus, aluus sicca, vrina saturata, sanguis, si forte e vena mittitur, phlogisticus. Hic itaque casus saepe praesto est, cum post mutilationem partis integrae, illae molestiae percipiuntur. Saepe inquam,

inquam, per se enim intelligitur fieri etiam posse, ut aliis morbis laboret, qui partis integrae mutilationem perpeffus est. Huc pertinent senes, qui nonnunquam observantur ceteroquin sanissimi, sola vasorum coarctatio in culpa est, hinc subinde vera humorum abundantia. Referas huc homines, qui multos & graues labores corporis suscipiunt, qui sani, quibus partes solidae firmissimae, quibus pulsus durus, plenus, & obstructio alui familiaris est, qui urinam post potum mox mittunt & parum coloratum, qui de pondere artuum, ut venico symptomate quaeruntur. Idem euenire solet, cum haemorrhagiae naturales supprimuntur, non vero a causa, quam & causam Congestionum esse, numeris qui sequuntur, enuntiabimus. Dum haec eueniant, vera humorum abundantia sananda est.

3. Sordes primarum viarum eas molestias causari solent & veram simulant humorum abundantiam. Error facillimus in Praxi aut multo potius frequens; effectus huius erroris certe graues. Meminisse iuuabit practicae illius regulae: Sanguis est donator bilis. Signa vero haec sunt: lingua impura, flaua, impuritatibus obducta: sapor amarus, cephalalgia inprimisque dolores circa frontem, vertigo, appetitus defectus immo nausea; sensatio ingrata in regione scrobiculi cordis; pulsus saepe durus, plenus, foetor oris, appetentia ciborum acidorum, procliuitas ad iram. Respicias ad praegressa. Regimen vitae ita manifesto comparatum fuit; ut sordes inde natales petere potuerint. Non facile errabis cum omnia haec symptomata, vel plura appareant. Saepe vero accidit, ut minus manifesto appareant, ubi error facilior. Latent saepe sordes. Constitutionem epidemicam biliosam haud negligas.

gigas, vt perfecta tibi sit morborum cognitio. Quae sananda sint in hoc casu per se patet: fordes.

4. Spasmi quandoque molestiis ansam praebent illis de quibus sermonem habemus. Vexant praecipue viscera abdominalia. Hinc spatium, quod in statu naturali sanguini circulum subeunti pateat necesse est, imminuitur. Humores itaque sursum turgent ad partem qui vas sanguiferis abundat, & secundum naturam debilior est. Diagnos non omnino difficilis est. Absunt nempe signa, quae in numero tertio laudauimus, & nihilominus tamen sentiuntur molestiae circa praecordia. Inprimis vero saepius obseruabis dolores sic dictos prementes, tensiuos, subitaneos, mox recurrentes, saepe horrores, anxietatem praecordiorum, colicam spasmodicam, aluum inconstantem. Causae praegressae spasmis fauent. Non negauerim supra laudatas Congestionum causas, vt & eas, quas postea dicam, ita subinde agere, vt & spasmos excitando, Congestionem efficiant, aut certe eius molestias adaugeant. Sunt vero casus, vbi ad spasmos hosce sanandos tanquam ad causam respiciendum est, quae primum sananda venit. Hinc numerum quartum constitui. Sanabis vero vel medicaminibus antispasmodicis, vel quod suadeo, causas remotiores tollere studebis, quibus spasmi debentur. Huc vero frequentissime pertinent acrimoniae & topica debilitas. Cum vero tempus non concedit, vt remoueas causas remotiores, occurrendum esse antispasmodicis per se intelligitur.

§. XV.

5. Obstruuntur subinde viscera abdominalia hinc sequi solent eadem molestiae. Casus non rarus simulans etiam veram humorum abundantiam. Qui his afficiuntur molestiis, saepe quaeruntur de ventriculi debilitate, vexantur flatulentia, alui excretio non constans, mox dura, mox nimis fluida excrementa, vrina saepe cruda & aquosa, post prandium & coenam de dolore & praecipue de sensu ponderis in regione epigastrica, querelas excitant. Lingua alba argentea, praecipue matutino tempore; observatur addephagia, dolores periodici in regione hypochondriaca, habitus cachecticus, praefertim tumida facies oculorum, subita quandoque partium superiorum incalescentia, rubor genae alterutrius. Mens denique saepe turbatur, imprimisque mores alienos ab iis percipiunt, qui familiares quondam fuere. Notandum est, cum hae causae Congestionum ad Caput praesto sunt, varias causas in hoc nempe illoue casu esse sanandas. Referes vero huc potissimum abdominis plethoram partialem, bilem latentem inspissatam (post morbos biliosos) mucum vasa abdominalia obstruentem, motum Corporis neglectum & sic porro. Differt medela pro varietate causarum, quas laudavi; hinc posui.
6. Prostratae vires nervorum ansam praebent iisdem molestiis. Dicitur vix potest, quoties haec causa sananda sit, cum vexantur homines congestionibus ad Caput. Valet vero hoc nostris praecipue temporibus, ubi tot & tanta in vitae regimine admittuntur vitia, quae vires nervorum prostrare hinc sensilitatem, irritabilitatem depra-

deprauiare solent. Si vlla species Congestionum ad Caput quam
 posui Polychymiam simulat certe haec est. Hinc saepissime er-
 rant in medendo, neque impune. Castus itaque adiciam praeci-
 pios vbi ad hanc causam respicere maxime necessarium est
 additis dein signis magis propriis. Iuuenes, quibus tempe-
 ramentum adscribitur maxime sanguineum, qui itaque speciem
 prae se ferunt facillime fallentem, ac si vere humoribus
 abundarent, ii non raro debilitate neruorum laborant. Quibus
 vena ex mera consuetudine nulla necessitate vrgente saepius secta fuit,
 & denique, qui ex vlla manifesta causa neruorum systema debilita-
 runt, hi omnes ad nostrum Casum pertinent. Habitus Corporis
 saepe floridus est, sed laxitate, teneritudine partium manifesto labo-
 rant, somnus longus esse solet, appetitus bonus, temperamentum
 sic dictum sanguineum. Vitae regimen praegressum necessario con-
 siderandum venit medico; inueniet causas, quibus adscribere poterit
 neruorum vim fractam. Ita verbi gratia, potus spirituosos, omnes
 ita damnandos calidos ingurgitarunt auide, studiis diuturnis indulge-
 runt, ita & quam saepissime Veneri, quae quidem vitima causa
 nisi in censum veniat, medicus in dignoscendis Congestionum causis
 facillime errabit. Accedunt quandoque haec signa: oriuntur fa-
 cile phlogoses partium superiorum, & quidem, quod bene notan-
 dum, cum animi pathemata, immo leuiora admittuntur. Quae-
 ritur aeger de molesto Orgasmo humorum & omnes molestias ro-
 borantia volatilia ad tempus lenire valent. Vis neruorum resti-
 tuenda est, sed absint quaeaso, quae vilo modo debilitant, remedia alia
 quaequunque. Bono, multo sanguine opus est, vt deperdita resti-
 tuatur

tuatur egregia vis neruorum. Tantus certe est valor in hoc casu
guttulae boni sanguinis, quantus vix Vnciae Corticis Peruuiani.

§. XVI.

Adiunguntur Congestiones ad Caput aliis saepe morbis multo magis
compositis; aeger itaque nec de solis Congestionibus ad Caput quaeritur,
sanandi igitur sunt morbi, quorum symptomata Congestiones sunt. Saepe
etiam plures ex causis laudatis Congestionum simul praesto sunt, quo ita-
que in casu omnes sanandas esse per se facile intelligitur.

Halle, Diss.) 1782/85

ULB Halle

3

002 169 606

5b

17
1784 36
16.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
THEORIA CONGESTIONVM
QVATENVS
PRAXI INSERVIT

QVAM
CONSENSV ATQVE AVCTORITATE
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN
REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
IO. FRID. GOTTLIEB. GOLDHAGEN
MED. PHILOS. ET HIST. NATVR. PROFESS. PVBL. ORD.
CIRCVL. SALICI COMIT. MANSFELD. ET CIVIT. HALENS.
PHYSICO
PRO GRADV DOCTORIS MEDICINAE
SOLEMNITER CONSEQVENDO
AD DIEM XI. SEPTEMBR. MDCCCCLXXXIV.
H. L. Q. S.
PVBLICE DISSERTET AVCTOR
AROLVS AVGVSTVS IVNKER
HALENSIS.

HALAE SALICAE,
LITTERIS TRAMPIANIS.

